

TRANSLACE - SYNTÉZA BÍLKOVIN

Translace - překlad genetické informace z jazyka nukleotidů do jazyka aminokyselin podle pravidel genetického kódu.

Genetický kód - způsob zápisu genetické informace

Kód Morseovy abecedy:

a • -   **b** - • • •   **c** - • - •

Kód genetické abecedy:

nukleotid(y) → aminokyselina

Problém:

4 typy nukleotidů → 20 typů aminokyselin

Možnosti:

4 jednotlivé nukleotidy → 4 aminokyseliny

kombinace 2 nukleotidů (4^2 kombinací)

→ 16 aminokyselin

kombinace 3 nukleotidů (4^3 kombinací)

→ 64 aminokyselin

F. Crick: adice nebo delece
nukleotidů mění sled
aminokyselin v bílkovině

SYNTETICKÁ RNA:

S. Ochoa, M. V. Nirenberg, H. G. Khorana

- bezbuněčný systém z bakterií:

informační poly-U RNA je translatována
jako peptid složený pouze
z fenylalaninů:

UUUUUUUUUUUUUUUUUU → phe-phe-phe-

UAUAUAUAUAUAUAUA → tyr-ile-tyr-ile-tyr

AUGGGCUCCAUCGGUGCAGCAAGCAUGGAAUUUUUGUUUUGAUGUAUUCAAGGAGCUCAAAGUCCAC

(a)

Alanine (Ala): GCU, GCC, GCA, GCG	Leucine (Leu): CUU, CUC, CUA, CUG, UUA, UUG
Arginine (Arg): CGU, CGC, CGA, CGG, AGA, AGG	Lysine (Lys): AAA, AAG
Asparagine (Asn): AAU, AAC	Methionine (Met): AUG
Aspartate (Asp): GAU, GAC	Phenylalanine (Phe): UUU, UUC
Cysteine (Cys): UGU, UGC	Proline (Pro): CCU, CCC, CCA, CCG
Glutamate (Glu): GAA, GAG	Serine (Ser): AGU, AGC, UCU, UCC, UCA, UCG
Glutamine (Gln): GAA, CAG	Threonine (Thr): ACU, ACC, ACA, ACG
Glycine (Gly): GGU, GGC, GGA, GGG	Tryptophan (Trp): UGG
Histidine (His): CAU, CAC	Tyrosine (Tyr): UAU, UAC
Isoleucine (Ile): AUU, AUC, AUA	Valine (Val): GUU, GUC, GUA, GUG
Stop codons: UAA, UAG, UGA	

(b)

CC - AUC - GGU - GCA - GCA - AGC - AUG - GAA - UUU - UGU - UUU - GAU - GUA - UUC - AAG - GAG - CUC - AAA
er - Ile - Gly - Ala - Ala - Ser - Met - Glu - Phe - Cys - Phe - Asp - Val - Phe - Lys - Glu - Leu - Lys

(c)

		Second Position							
		U	C	A	G				
First Position (5' end)	U	UUU } Phe UUC } UUA } Leu UUG }	UCU } UCC } Ser UCA } UCG }	UAU } Tyr UAC } ● UAA } Stop ● UAG }	UGU } Cys UGC } ● UGA } Stop UGG } Trp	U	C	A	G
	C	CUU } CUC } Leu CUA } CUG }	CCU } CCC } Pro CCA } CCG }	CAU } His CAC } CAA } Gln CAG }	CGU } CGC } Arg CGA } CGG }	U	C	A	G
	A	AUU } AUC } Ile AUA } ● AUG } Met	ACU } ACC } Thr ACA } ACG }	AAU } Asn AAC } AAA } Lys AAG }	AGU } Ser AGC } AGA } Arg AGG }	U	C	A	G
	G	GUU } GUC } Val GUA } GUG }	GCU } GCC } Ala GCA } GCG }	GAU } Asp GAC } GAA } Glu GAG }	GGU } GGC } Gly GGA } GGG }	U	C	A	G
● = Chain-terminating codon ● = Initiation codon									

Figure 18-1 The genetic code. The location of the nucleotide in first, second, and third position defines the amino acid encrypted by the code.

Ribosomy - zajišťují prostorovou souhru i časovou dynamiku všech funkčních složek.

Dále nutné:

GTP, enzymy

pomocné faktory: iniciační
elongační
terminační

Genetický kód je třípísmenný

AUG - startovací kodon,
kóduje methionin (N-formyl-
methionin)

UAA, UAG a UGA - *terminační*
kodony nebo *stopkodony* - ukončují
translaci

Vlastnosti genetického kódu:

methionin (AUG) a tryptofan (UGG)

mají 1 kodon

ostatní aminokyseliny mají dva až šest kodonů

3. báze tripletu má největší variabilitu:

ACX threonin,

GGX glycin,

GCX alanin aj.

Genetický kód je univerzální

Výjimky:

v kvasinkových mitochondriích je čten triplet CUX jako threonin místo leucinu,
v buňkách paramecií se čtou stopkodony UAA a UAG jako glutamin.

Genetický kód je nepřekryvný

-

PROTEOSYNTETICKÝ APARÁT:

mRNA

tRNA

ribosomy

mRNA - nese informaci pro
primární strukturu polypeptidového
řetězce

tRNA - zařazuje molekuly
aminokyselin do pořadí podle sledu
tripletů v mRNA

Ribosomy

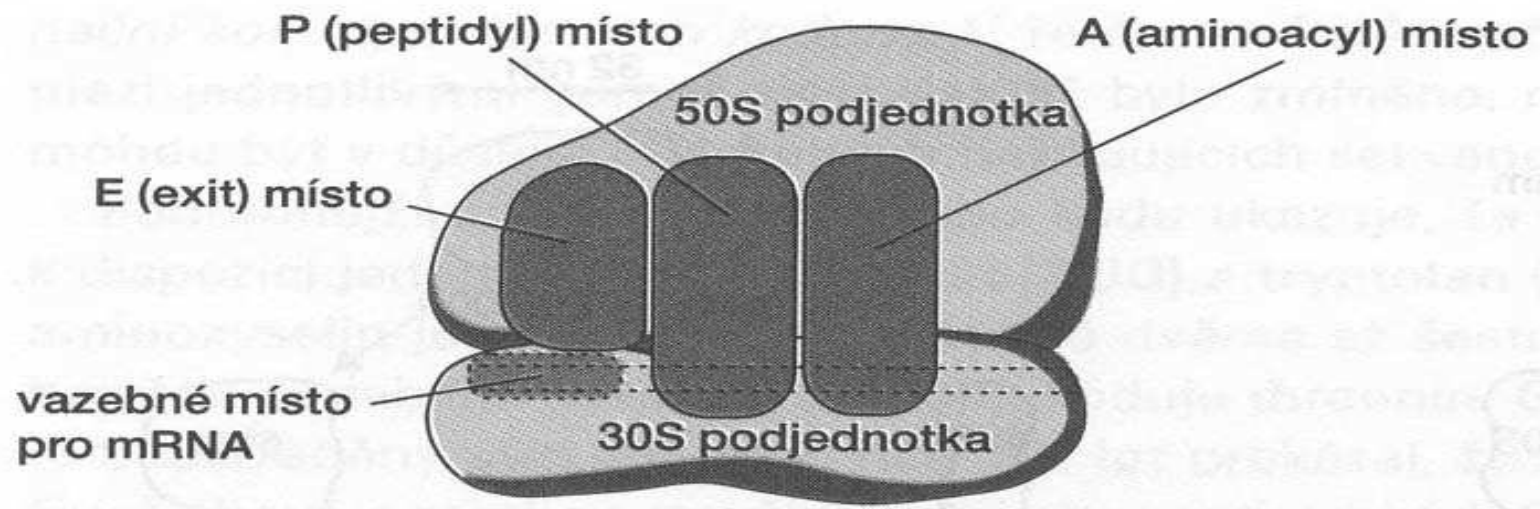
2 podjednotky: 50S a 30S (prokaryontní)
60S a 40S (eukaryontní)

Specifická místa na povrchu:

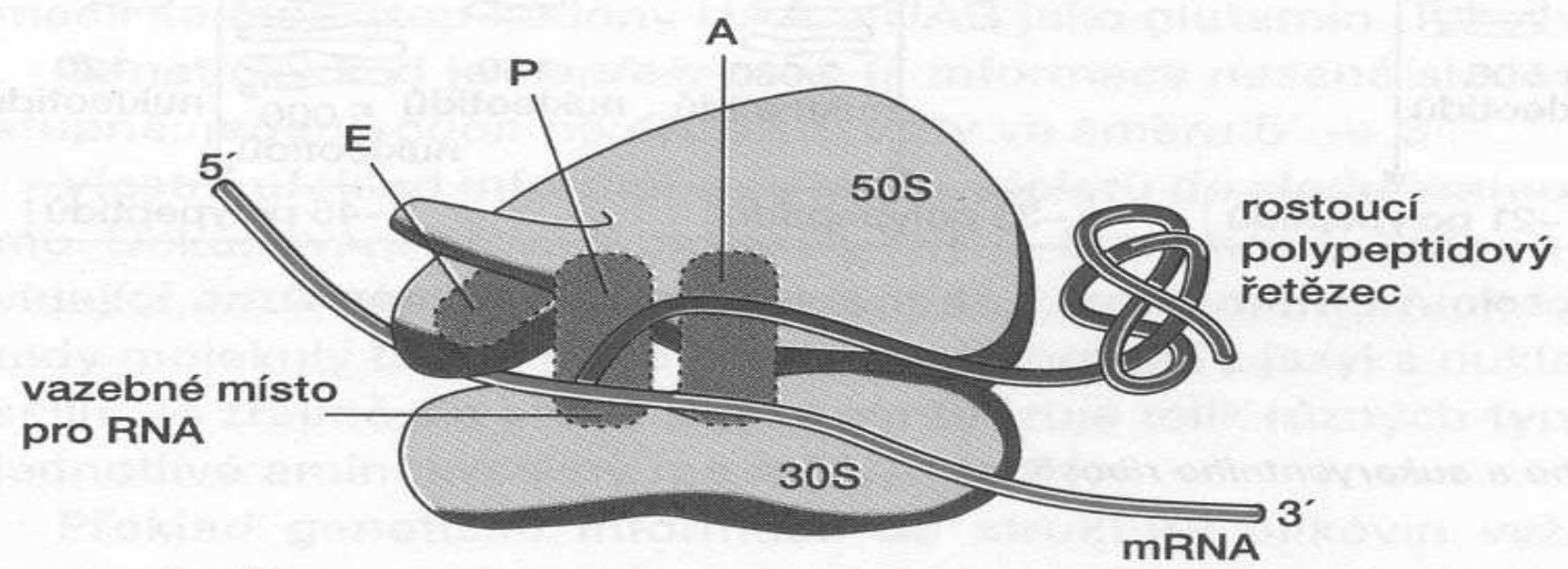
místo A (aminoacyl) pro vazbu tRNA +amk

místo P (peptidyl) pro peptidyl-tRNA

místo E (exit), kde tRNA opouští ribosom

a

b

Funkce ribosomů:

umožňují přesnou prostorovou orientaci mRNA a aminoacyl-tRNA (jejich kodonu a antikodonu) a dvou aktivovaných aminokyselin tak, že je plynule čtena genetická informace a překládána do polypeptidu.

tRNA

(70 - 90 nukleotidů, 26.000 daltonů)

rameno aminokyselinové

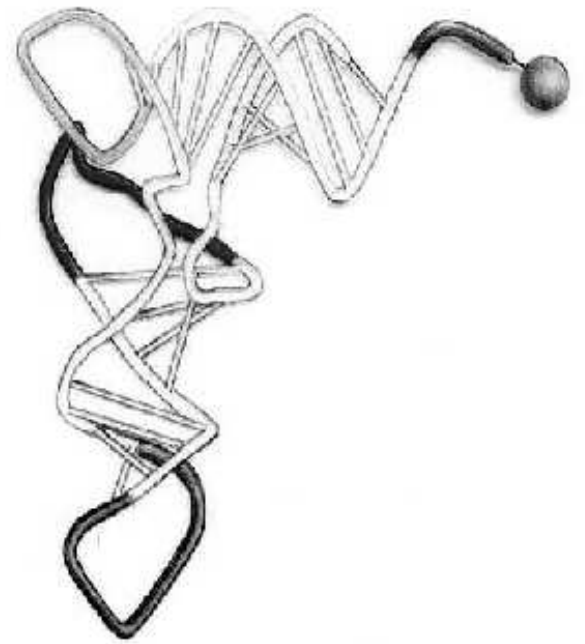
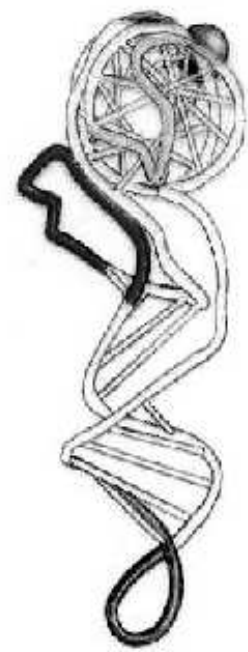
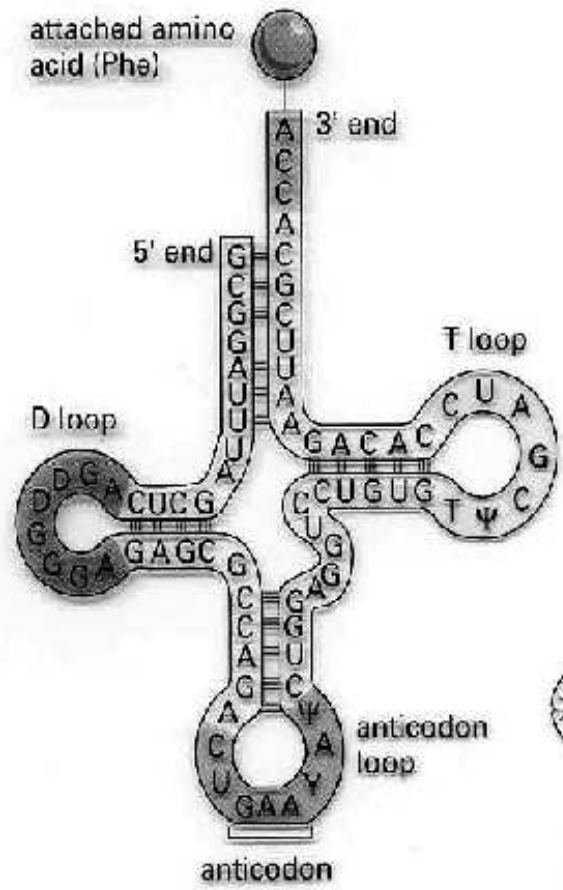
rameno antikodonové

Každá z tRNA je uzpůsobena pro nesení
pouze jedné z 20 aminokyselin:

$tRNA^{\text{Lys}}$, $tRNA^{\text{his}}$.

Specifitu vazby zajišťuje enzym

aminoacyl-tRNA syntetáza

(A)

(B)

(C)

5' GCGGAUUUAGCUCAGDDGGGAGAGCGCCAGACUGAAYAYCUGGAGGUCCUGUGTY'CGAUCCACAGAAUUCGCACCA 3'

(D)

anticodon

mRNA

5'konec *vedoucí (leader) sekvence*
3'konec *koncová sekvence (trailer)*

Eukaryontní mRNA

nese zpravidla transkript jednoho
genu

Prokaryontní mRNA

nese transkripty více genů

Operon

skupina genů, které jsou
přepisovány do jedné molekuly
RNA (transkripční jednotka)

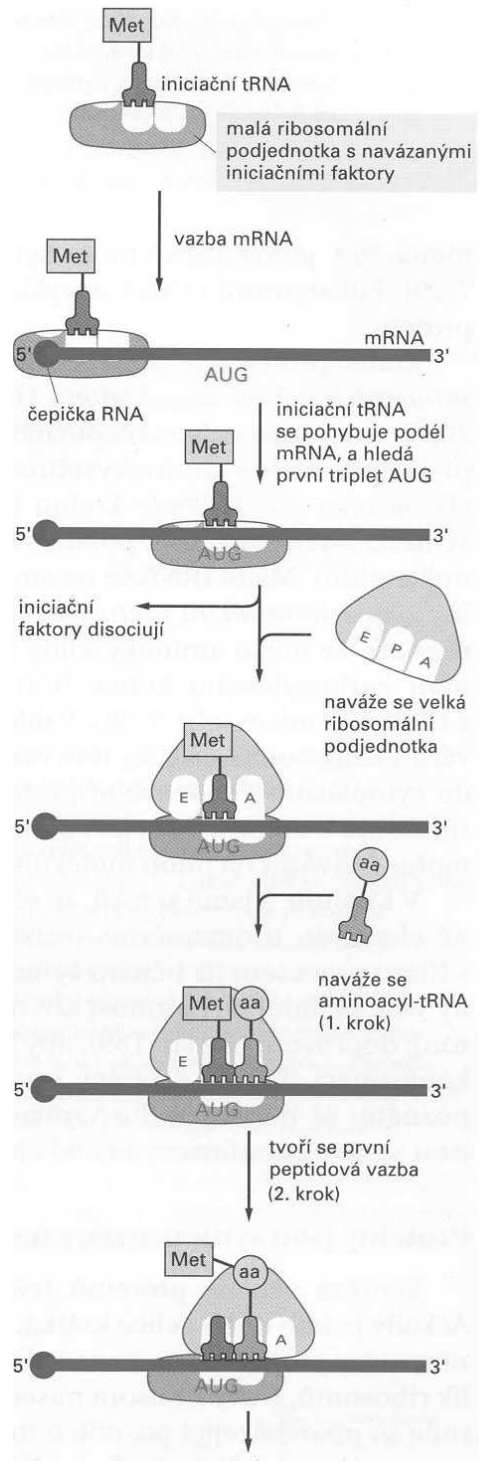
Průběh translace:

translační komplex:

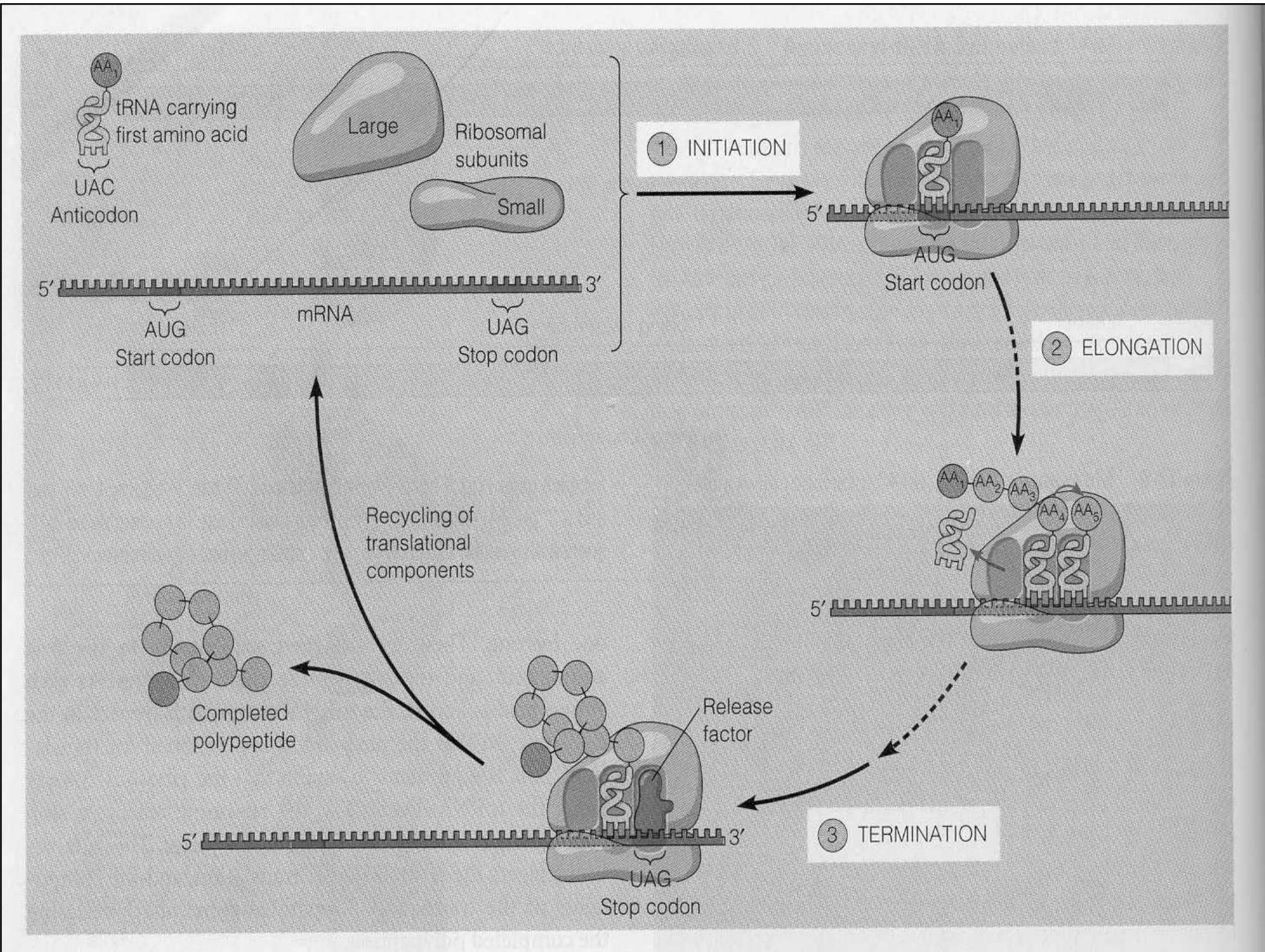
mRNA

ribosomální podjednotky

tRNA pro první aminokyselinu

INICIACE

- *Iniciační faktory IF1 - IF3*
- *N-formylmethionin-tRNA^{f-met}*
- *mRNA v takové orientaci, že se antikodon tRNA^{f-met} připojí ke startovacímu kodonu mRNA*

Iniciace v eukaryontních buňkách

Elongace

- příkládání dalších aminoacyl-tRNA
- *elongační faktory* EF-Tu a EF-Ts
- energie ze dvou molekul GTP
- peptidyltransferázová aktivita
23S rRNA (ribozym)

Terminace

jeden ze tří stop kodonů
(UAG, UAA nebo UGA)

interagují s *terminačními faktory*

Posttranslační modifikace proteinů

modifikace kotranslační.

- deformylace,
- odštěpení aminokyselin
- chemické modifikace:

(metylace, fosforylace, hydroxylace)

Modifikace kotranslační:

- tvorba disulfidových můstků
- připojení cukerných zbytků za vzniku glykoproteinů
- odstranění signálních sekvencí

Další postranslační úpravy:

- vyštěpení peptidů
- přidání prostetických skupin

Každý biologicky aktivní protein je vlastně produktem nejméně dvou genů:

strukturálního
modifikačního

Molekulární chaperony

asistovaná autoagregace

(ribulozo-bifosfát karboxyláza- oxygenáza),
tvořena z 16 podjednotek)

Hsp proteiny (heat shock proteins) o mol.
hmotnosti 60 resp. 70 kD